

Temahefte 20

Tilbakevendingsperspektivet i introduksjonsprogrammet

Utlendingsdirektoratets bibliotek

er en sentral kunnskapsbase i Norge om flyktninger og innvandrere med en samling på ca. 12000 bind. I tillegg til å være et bibliotek for UDIs ansatte og overordnede departementer er samlingen tilgjengelig for alle som arbeider innenfor migrasjonsfeltet.

Du kan søke i bibliotekets database på UDIs hjemmeside www.udi.no hvor samlingen er registrert. Ring oss (tlf. 23 35 15 65), eller send en mail til bibl@udi.no dersom du har spørsmål.

Åpningstiden for eksterne brukere er mandag-onsdag fra kl 09.00 til kl. 15.00. Du som ikke har anledning til å besøke oss i Hausmannsgate 21 i Oslo kan få ditt lokale bibliotek til å bestille bøkene til deg (interbiblioteklån).

Heftet er utgitt av UDI, Februar 2005
Opplag: 2000
ISBN: 82-427-0427-9
ISSN: 1503-4984

Piktogrammer: Helge Stiland
Tegninger, materie: Bjarne Træen

Form: JND
Trykk: Teamtrykk/Allkopi

Heftene kan bestilles pr. e-post: bestilling@udi.no eller gjennom fax: 23 35 15 08 eller lastes ned fra UDIs nettsider, www.udi.no (gå til integrering og rasisme, gå til introduksjonsprogram, gå til publikasjoner)

Tilbakevendingsperspektivet i introduksjonsprogrammet

Innholdsfortegnelse

Internasjonal flyktningpolitikk	3
Norsk flyktningpolitikk	4
Tilbakevending i introduksjonsprogrammet	4
Skepsis til å ta opp temaet	5
Trygghet	5
Kartlegging	6
Hinder for integrering	6
Planer for fremtiden er ikke statiske	7
Individuell plan	7
Informasjon	8
Bidra til gjenoppbygging	8
Når deltakeren ønsker å reise tilbake	9
INCOR - informasjon og rådgivning om tilbakevending og retur	10
Organisert tilbakevending	11
Kilder	13
Vedlegg	14

Internasjonal flyktningspolitikk

Ifølge FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) finnes det tre varige løsninger for mennesker på flukt: tilbakevending til hjemlandet, integrering i asylland eller gjenbosetting i et tredje land. UNHCR har lenge ansett en frivillig tilbakevending i verdighet og trygghet for å være den beste varige løsningen. Artikkel 13 i Menneskerettighetserklæringen sier at *«Enhver har rett til å forlate et hvilket som helst land innbefattet sitt eget og til å vende tilbake til sitt eget land.»* Erfaring viser også at det å vende tilbake til hjemlandet er det høyeste ønske for de aller fleste flyktninger. Det å bistå flyktninger i å vende tilbake til sine hjemland og hjemsteder er derfor en høyt prioritert oppgave i det internasjonale flyktningsarbeidet. Hoveddelen av dette arbeidet foregår i nærområdene hvor majoriteten av flyktninger og internt fordrevne oppholder seg. Sett i et internasjonalt perspektiv vender de fleste flyktninger tilbake til hjemlandet. Ifølge tall fra UNHCR vendte over 1 million flyktninger frivillig tilbake til hjemlandet i 2003, de aller fleste fra flyktningleire i naboland. Det er bare et mindretall av verdens flyktninger som finner veien til vestlige land og søker asyl der. UNHCR oppfordrer likevel også asylland om å gjøre *«everything possible to enable refugees to exercise freely their right to return home in safety and dignity»*.

Tilbakevending krever tilrettelegging fra myndighetene både i flyktingenes hjemland og eksilland, og er en utfordrende prosess for flyktingene selv. Planlegging og vilje fra alle parter er en forutsetning for en vellykket tilbakevending. Flyktningshjelpen (tidligere Flyktningsrådet) viser til at studier av store tilbakevendingsoperasjoner blant annet har konkludert med at det er viktig å

forberede og tilrettelegge for tilbakevending så tidlig som mulig og at det er viktig å stimulere til at flyktningene selv deltar i alle fasene av prosessen.

Norsk flyktningpolitikk

Norges flyktningpolitikk er også basert på at tilbakevending er den generelt beste løsning på en flyktningsituasjon og vil bidra til normalisering og gjenoppbygging av hjemlandet. Det har imidlertid ikke alltid vært slik. Tilbakevending var på mange måter et hvilende spørsmål gjennom hele etterkrigstiden. På 50-tallet fulgte flyktningarbeidet et hva vi i dag ville kalt ensporet løp. Modellen var asyl og fast opphold i et nytt hjemland. Som det heter i en stortingsmelding fra 1952: «Det å få overført flest mulig nødstedte flyktninger til immigrasjonsland som kan by en menneskeverdig tilværelse, er selvsagt den mest effektive hjelp (Stortingsmelding nr 1, 1952, s 7).

Helt frem til 90-tallet var tilbakevending et tema som ble underkommunisert i den offentlige debatten, og både politikere, flyktningarbeidere og opinionen generelt var av den oppfatning at ved å ta opp tilbakevending ville man signalisere til flyktningene at de ikke var ønsket i Norge (Valenta & Berg). I mottaks- og integreringsarbeidet kom veien tilbake til hjemlandet i stor grad i skyggen av «den problematiske veien inn i det norske samfunnet». Tilbakevending ble av de fleste

betraktet som noe litt perifert – en reise et fåtall flyktninger velger å ta, men ikke et perspektiv å ta hensyn til i integreringsarbeidet. Innføringen av den såkalte helhetlige flyktningpolitikken (Stortingsmelding nr 17 1994/95) representerte et perspektivskifte i så måte. Fra en så å si ensidig fokusering på at Norge er siste stopp på reisen for flyktninger, skulle mottaks- og integreringsarbeidet nå legges opp etter et såkalt tosporet løp der integrering i Norge står sentralt samtidig som forholdene skal legges til rette slik at en eventuell fremtidig tilbakevending og reetablering i hjemlandet skal bli mulig for den enkelte flyktning. Til grunn for dette perspektivet ligger antakelsen om at «...godt integrerte flyktninger vil være bedre forberedt på tilbakevending enn dårlig integrerte flyktninger» (Jonassen et al). På mange måter kan vi si at perspektivskiftet innebar en omdefinering av tilbakevendingsbegrepet, fra bare å betegne selve tilbakevendingsoperasjonen til å bli en måte å tenke på som skal gjennomsyre alle nivåer og områder i mottaks- og integreringsarbeidet for flyktninger i Norge. Dette innebærer at også tiltak for nyankomne flyktninger i Norge skal utformes med sikte på at tilbakevending kan bli mulig.

Tilbakevending i introduksjonsprogrammet

Det er mange som spør seg om hvorfor vi skal arbeide med tilbakevending av nyankomne flyktninger når det er uaktuelt for de fleste og det er de færreste flyktninger i Norge som faktisk velger dette. Så lenge tilbakevending blir ensbetydende med selve tilbakereisen og det avgjørende er antall personer som faktisk vender tilbake, gir det liten mening å arbeide med tilbakevending. Tar man derimot utgangspunkt i det som er drømmen, lengselen og virkeligheten for menneskene det gjelder, gir det mening. Spørsmålet om å vende hjem er et evig aktuelt spørsmål i livet og i historiene til mennesker som lever i eksil, og vil på ulike måter og i ulik grad prege integreringsprosessen.

Det blir ofte fokusert relativt ensidig på hvilken innvirkning fortiden i hjemlandet har hatt på flyktningen, mens hjemlandets betydning i forhold til flyktningens fremtid blir ignorert. For mange er fremtidsdrømmer knyttet til å reise tilbake, noen ønsker å bli i eksillandet mens andre ikke vet hva de ønsker. Felles for de aller fleste er at de ønsker å opprettholde kontakter og relasjoner i begge land.

Stadig flere har tilknytning til to eller flere land, og er også i stand til å opprettholde denne kontakten. Det bygges opp både personlige og økonomiske nettverk flere steder, noe som gir spesielle erfaringer

og kunnskap. En som bor fast i Norge kan for eksempel velge å følge opp økonomiske og personlige foretak i hjemlandet i vinterhalvåret og således «pendle» mellom to land, to kulturer, og få dette som en permanent livsstil. En mer kompleks levemåte med ett bein i hjemlandet og ett i et annet er kommet for å bli.

Skepsis til å ta opp temaet

Mange som jobber med nyankomne flyktninger er skeptiske til å ta opp temaet tilbakevending. Dette kan ha bakgrunn i frykten for å vekke følelser og minner som flyktningen kanskje helst vil glemme. Videre er mange redd for å virke avvisende. Man vegrer seg for å sende signaler om at man ønsker at flyktningen skal reise tilbake, og er heller opptatt av at han eller hun skal føle seg velkommen i Norge og vil tilrettelegge for best mulig integrering. Det er imidlertid ikke noen motsetning mellom integrering og tilbakevending. Det er viktig å huske at å ta tilbakevendingsperspektivet i betraktning når man arbeider med nyankomne flyktninger ikke er ensbetydende med at man skal arbeide for at de faktisk skal vende tilbake. Målet er at flyktningen skal være best mulig forberedt til å fatte en beslutning den dagen vedkommende konkret vurderer tilbakevending, og at han eller hun skal være best mulig rustet til å reetablere seg i hjemlandet.

Trygghet

For deltakere i introduksjonsprogrammet er tilbakevending et frivillig alternativ - i motsetning til andre som ikke har opphold eller arbeidstillatelse i landet. Det er viktig å klargjøre at det er frivillig, slik at det å ta opp temaet ikke oppleves som en trussel om å bli sendt tilbake. Et forhold basert på trygghet og respekt mellom programrådgiveren og deltakeren er særlig viktig når tilbakevending diskuteres. Programrådgiveren må være troverdig og ha den nødvendige kunnskap. Å samarbeide med en programrådgiver med samme landbakgrunn

som deltakeren kan være en god måte å skape trygghet på og kan bedre kommunikasjonen om temaet.

Kartlegging

For at flyktingens tid i introduksjonsprogrammet skal bli benyttet på best mulig måte, bør programrådgiveren allerede i kartleggingsfasen spørre flyktingen om hvilke tanker vedkommende har i forhold til tilbakevending. Dette spørsmålet er også inkludert i UDIs standardiserte kartleggings skjema. Bakgrunnen for å ta opp dette temaet så tidlig i programmet er at man ønsker å ta flyktingens egne drømmer og behov på alvor, og det er viktig å skape forståelse for at man ser tilbakevending i et langtidsperspektiv.

Hinder for integrering

For noen kan drømmen om å vende tilbake rett og slett være et hinder for integrering. Tanken om å reise hjem igjen kan være så sterk at å planlegge en fremtid i Norge synes meningsløs. Dette kan blant annet gi lite motivasjon til å lære norsk. Gjennom å ta opp temaet kan programrådgiveren bidra til at vedkommende kan bruke «ventetiden» fornuftig. Det er viktig å påpeke at å lære norsk er nødvendig for å kunne få med seg erfaringer og kunnskap som kan brukes hvis man vender hjem. De fleste må

uansett belage seg på å tilbringe en viss tid i Norge, og for å få jobb i Norge er det oftest nødvendig å beherske norsk. Gjennom en jobb kan man tjene penger slik at man også kan forsørge og hjelpe familiemedlemmer i hjemlandet.

Planer for fremtiden er ikke statiske

Mange forskere mener at tidsfaktoren er den viktigste enkeltfaktoren som påvirker beslutningen om å vende tilbake eller ikke. Drømmer og planer for fremtiden er aldri statiske. Både flyktningen selv og forholdene i hjemlandet forandres, og det etableres nye relasjoner i Norge med barn, venner og familie samtidig som kontakten med hjemlandet svekkes. Deltakere som tidlig i introduksjonsprogrammet hadde planene klare for å reise hjem, kan oppleve at de selv eller barna har knyttet så sterke bånd til Norge at de bestemmer seg for å bli boende her. Flyktningen som i kartleggingssamtalen kategorisk avviste enhver mulighet for tilbakevending, kan etter en tid ha endret sitt synspunkt og være åpen for å vende tilbake.

Flyktninger opplever eksilsituasjonen forskjellig. Avgjørelsen om hvor man skal bygge en tilværelse for seg selv og sin familie, er en av de vanskeligste beslutningene mange tar i løpet av et liv. De fleste vil holde en liten mulighet åpen for at de kanskje en gang skal vende tilbake

til hjemlandet, og det er viktig at de som arbeider i introduksjonsprogrammet bidrar til dette. En diskusjon om tilbakevending vil ha ulikt innhold på forskjellige tidspunkt. Det er programrådgiverenes oppgave å ta opp temaet med deltakerne på ulike tider i programmet, og å følge opp endringsprosesser.

Å planlegge fremtiden, enten den blir i Norge eller i hjemlandet, er en prosess. En må først få kontroll over de nære ting, de mest presserende oppgavene før en for alvor kan engasjere seg i problemstillinger som ligger langt fram i tiden. Å jobbe målrettet mot et selvstendig og uavhengig liv i Norge er den beste måten å forberede seg på fremtidige endringer – enten man velger å bli eller reise, eller noe midt imellom. Det har vist seg at for en som er veltilpasset i eksillandet er det mindre vanskelig å finne seg til rette på nytt i hjemlandet. En som flytter tilbake må nok en gang gjennom en tilvenningsprosess ettersom både flyktningen og hjemlandet har forandret seg mens han/hun har vært i eksil.

Individuell plan

I samarbeid med programrådgiveren og de andre medlemmene i det tverrfaglige teamet utarbeider deltakeren sin individuelle plan, og det er viktig at tilbakevendingsperspektivet ivaretas i dette arbeidet. En deltaker som på sikt planlegger å reise

tilbake til hjemlandet kan bruke tiden og veiledningen som gis i introduksjonsprogrammet til å ta kurs eller utdanning i Norge som også kan være nyttig og ønskelig å jobbe videre med i hjemlandet.

Et eksempel er Abdul, en ung deltaker som ønsker å reise tilbake til hjemlandet og jobbe som sykepleier der når forholdene blir mer stabile. Abdul, programrådgiveren og det tverrfaglige teamet samarbeidet om en plan for utdanning og arbeid. Innholdet i hans videregående utdanning fra hjemlandet var svært forskjellig fra tilsvarende utdanning i Norge, og han var nødt til å ta videregående skole på nytt her, i tillegg til å lære norsk. Veien fram til ferdigutdannet sykepleier var følgelig lang. Abdul har et lite barn å forsørge, og for å korte ned utdanningstiden har han endret målet til å utdanne seg til hjelpepleier. Samtidig har Abdul hatt språkpraksisplass på et eldresenter, og etter hvert fått anledning til å ta lønnede ekstravakter der. Han jobber målrettet mot et yrke han både ønsker å jobbe med i Norge og som han vet det er stort behov for i hjemlandet.

Ikke alle har så klare mål som Abdul. Selv om det er vanlig å drømme om en fremtid i hjemlandet er det få nyankomne flyktninger som har en klar plan om å vende tilbake, eller hva slags arbeid de ønsker seg der. Det er derfor viktig at deltakere i introduksjonsprogrammet får informasjon om tilbakevending, at det er frivillig, og at tiden i introduksjons-

programmet kan brukes til både å starte en tankeprosess og en kompetanseheving med tanke på sysselsetting i hjemlandet.

Informasjon

Informasjon om hjemland og tilbakevending kan gis gjennom personlige veiledningssamtaler og i grupper. Et alternativ kan være å arrangere egne kurs eller temadager om tilbakevending, enten for enkelte utvalgte nasjonal- eller språkgrupper eller for alle deltakerne i fellesskap. Der det er mange deltakere fra samme land kan det være nyttig å benytte seg av ressurspersoner fra vedkommende land. Tilbakevending kan også inngå som en del av norskundervisningen eller undervisning i samfunnskunnskap på eget språk. INCOR (Flyktninghjelpen) har skriftlig informasjon om tilbakevending på flere språk, samt holder kurs og veileder om temaet. Flyktning- og innvandreretaten i Oslo kommune har laget informasjonsbrosjyren «Reise tilbake!» spesielt rettet mot deltakere i introduksjonsprogrammet som tar for seg ulike problemstillinger knyttet til tilbakevending. Brosjyren er oversatt til flere språk og kan være et godt utgangspunkt for diskusjon og refleksjon. Flyktning- og innvandreretaten har også utarbeidet et kompendium basert på to kurs om hjemland og tilbakevending for irakere og somaliere som er tilgjengelig fra UDI.

Bidra til gjenoppbygging

De fleste flyktninger synes det er viktig å opprettholde kontakten med hjemlandet mens de er i eksil, enten de planlegger å vende tilbake eller ikke, og det kan være meningsfullt å på ulike måter bidra til gjenoppbyggingen av hjemlandet. Dette kan for eksempel gjøres gjennom å arbeide for eller støtte organisasjoner som har prosjekter i hjemlandet. Programrådgiveren kan sette deltakerne i kontakt med aktuelle organisasjoner. For noen kan det å starte opp et eget prosjekt eller virksomhet i

hjemlandet være det man ønsker å jobbe for mens man er i introduksjonsprogrammet, hvis forholdene i hjemlandet ligger til rette for det. På denne måten kan han eller hun både bidra til gjenoppbygging av hjemlandet, og til å skape sin egen arbeidsplass.

Når deltakeren ønsker å reise tilbake

Hvis en deltaker i introduksjonsprogrammet skulle komme til det punkt at vedkommende faktisk ønsker å vende tilbake til hjemlandet,

er det viktig at programrådgiveren kan gi den nødvendige informasjon og veiledning. Mye forarbeid må legges ned i planleggingen av å reise tilbake. Oppdatert informasjon om forholdene i hjemlandet og mulighetene der må innhentes. For de som kan få det til er et besøk til hjemlandet før eventuell tilbakeflytting av stor verdi. En slik reise vil være en realitetsorientering som kan hjelpe en til å ta et riktig valg for fremtiden - for seg selv og for familien. For at deltakeren skal fatte sin beslutning på best mulig grunnlag, anbefales det å ta kontakt med Flyktningshjelpens INCOR-prosjekt.

INCOR - informasjon og rådgivning om tilbakevending og retur

INCOR, Information and Counselling on Repatriation, er en del av Flyktningshjelpen. Prosjektet startet i 1995, og tilbyr gratis informasjon og individuell rådgivning om retur og frivillig tilbakevending til asylsøkere, flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag – av alle nasjonaliteter. Tilbudet om informasjon og rådgivning gjelder også for dem som arbeider med flyktninger i Norge.

INCORs målsettinger er:

- å gi flyktninger og asylsøkere et best mulig grunnlag for å ta en beslutning om tilbakevending og retur, og bidra til at de som bestemmer seg for å vende tilbake er best mulig forberedt
- å heve kunnskapsnivået om retur og tilbakevending i Norge
- å bidra til å styrke en helhetlig flyktningspolitikk i Norge

INCOR-prosjektet har omfattende kunnskap om hva som er viktig å vite og tenke gjennom for de som vurderer å vende tilbake til hjemlandet fra Norge. De kan hjelpe til med å skaffe informasjon og bidra til de avklaringene den enkelte trenger for å bestemme seg, enten det gjelder forhold i hjemlandet eller i Norge. Samtidig gir de råd om hva man bør ha tenkt gjennom før man tar beslutningen om å reise hjem eller å bli. INCOR understreker at dersom man bestemmer seg for vende tilbake til hjemlandet, er det viktig at man er så godt forberedt som mulig, både når det gjelder oppbruddet fra Norge og hjemkomsten. Det gjelder rent praktiske forhold, men kanskje like viktig er det å ha klart for seg at både en selv og hjemlandet har forandret seg i løpet av den tida man har vært borte.

INCOR verken anbefaler eller fraråder tilbakevending. Deres tilbud er først og fremst å være en fortrolig samtalepartner. Ansatte i INCOR har taushetsplikt, og de som ringer kan selvsagt velge å være anonyme.

INCOR har egne ansatte som jobber med enslige mindreårige asylsøkere. En av målsettingene med arbeidet er å bidra til at de enslige mindreårige får et mer avklart forhold til sin framtid, enten den blir i Norge

eller i hjemlandet. Videre ønsker INCOR å øke bevisstheten om betydningen av å holde kontakt med de enslige mindreårige foreldre og hjemland, både blant de mindreårige selv og hjelpeapparatet i Norge.

Et av målene til INCOR-prosjektet er å heve kunnskapsnivået om tilbakevending blant flyktningarbeidere i Norge, både ansatte ved statlige mottak, flyktningkonsulenter, ansatte i introduksjonsprogrammet, sosialarbeidere, lærere, barnevernskonsulenter og ansatte i helsevesenet.

Når INCOR møter flyktningarbeidere i statlige mottak eller i kommunene er målet å informere om retur- og tilbakevendingsordninger i Norge, samt øke forståelsen for tilbakevending som en menneskerett, og som et perspektiv som er viktig å ha for å få til et helhetlig flyktningarbeid, enten man driver med integrering eller tilbakevendingsarbeid.

Informasjon og veiledning per

telefon: Ring gratisnummer 800 41 855 for å snakke med rådgivere på norsk, farsi, arabisk, engelsk eller kurdisk (sorani), eller 800 42 042 for norsk, engelsk, bosnisk, fransk, russisk eller portugisisk.

Skriftlig informasjon: INCOR har blant annet publisert heftet «Å vende tilbake» som gir bakgrunnsinformasjon og praktisk veiledning om tilbakevending, og utgir jevnlig «Veien videre – et blad om tilbakevending». Publikasjonene finnes på www.nrc.no/incor

Foredrag: INCOR kan komme til ditt introduksjonsprogram og holde foredrag både for ansatte og for deltakere. Ta kontakt på tlf 23 10 98 00 (eller et av numrene over) eller send en e-post til karimette.monsen@nrc.no

Organisert tilbakevending

Et sentralt virkemiddel i norske myndigheters tilbakevendingspolitikk er programmet for individuell økonomisk støtte ved tilbakevending, i henhold til gjeldende rundskriv (se www.udi.no/tilbakevending). Det gjøres oppmerksom på at det er planlagt endringer i tilbakevendingsordningen fra 01.01.2006.

Hvem kan søke: Alle personer med asyl, kollektiv beskyttelse eller opphold på humanitært grunnlag kan søke om tilbakevendingsstøtte, dersom de ønsker å vende tilbake og bosette seg i sitt hjemland. Også personer som er familiegjenforent med en person som tilhører en av disse gruppene, kan få støtte. Personer som i dag er norske statsborgere, vil normalt ikke få støtte til tilbakevending. Det er imidlertid mulig å søke om unntak ut fra menneskelige eller samfunnsmessige hensyn. Man må ha bodd i Norge i mer enn tre måneder fra ankomsttidspunkt for å kunne søke om tilbakevendingsstøtte.

Hva omfatter støtten: Hver person får et kontantbeløp på kr 10 000. Denne støtten skal være et bidrag til reetablering i hjemlandet. Til frakt av personlige eiendeler gis et beløp på kr 5 000 per person. Støtten utbetales til alle som får innvilget søknad om tilbakevendingsstøtte, uavhengig av de faktiske fraktutgifter. Billetter til hjemreisen blir skaffet gjennom International Organization for Migration (IOM) og betales av norske myndigheter. UDI bestiller billetten på bakgrunn av opplysninger i søknaden. Det er ikke anledning til å bestille billetter på egen hånd dersom utgiftene skal dekkes av norske myndigheter.

Tilbakebetaling av støtten ved eventuell retur til Norge: De som gjeninnvandrer må betale tilbake hele eller deler av støtten de har fått fra myndighetene, med unntak av reisekostnader. Beløpet som skal betales tilbake fastsettes ut fra lengden på oppholdet i hjemlandet. Personer som på nytt må flykte fra overgrep i hjemlandet, kan søke om å få slippe å betale tilbake støttebeløpet ved gjeninnvandring til Norge. Søknaden blir i så fall gitt en individuell vurdering av Utlendingsdirektoratet.

Oppholdstillatelse ved eventuell retur til Norge: Personer som har bosettingstillatelse, kan søke politiet om å få stemplet denne tillatelsen inn i sitt hjemlands pass. Bosettingstillatelsen gir mulighet til å reise tilbake til Norge innen to år fra utreisetidspunktet. Personer som ikke har bosettingstillatelse, men en midlertidig oppholdstillatelse, har anledning til å reise tilbake til Norge så lenge oppholdstillatelsen er gyldig. Personer som verken har bosettingstillatelse eller gyldig oppholdstillatelse, og som senere ønsker å gjeninnvandre, må søke norske myndigheter om ny oppholds- og/eller arbeidstillatelse fra nærmeste utenriksstasjon i sitt hjemland. Det vil ikke automatisk bli gitt ny oppholds- og arbeidstillatelse i Norge. Søknaden blir vurdert individuelt, og det er ingen garanti for at den blir innvilget. For personer med bosettingstillatelse som har oppholdt seg utenfor Norge i mer enn to år, gjelder samme regler og framgangsmåte som for de som ikke har bosettingstillatelse.

Siden tilbakevendingsordningen ble innført i 1992 har det variert fra år til år hvor mange flyktninger som har benyttet seg av ordningen. På slutten av 90-tallet var antallet særlig høyt: I perioden 1996–98 vendte mange flyktninger tilbake til Bosnia-Hercegovina, mens i 1999 og 2000 vendte et stort antall Kosovo-flyktninger hjem. Sistnevnte gruppe reiste delvis tilbake etter at de hadde fått avslag på videre

oppholdstillatelse etter at den kollektive beskyttelsen opphørte. Hvor mange som faktisk vender tilbake vil alltid gå i bølger etter utviklingen i hjemlandene til de største flyktninggruppene.

Søknad om økonomisk støtte sendes skriftlig til Utlendingsdirektoratets regionkontor. Søknadsskjema fås ved henvendelse til regionkontoret eller kommunen. For mer informasjon se www.udi.no/hjemreise

Kilder

Flyktninghjelpen, «*Flyktningregnskapet 2004*», 2004

Flyktninghjelpen, «*Å vende tilbake. Erfaringer fra INCOR-prosjektet*», 2000

Flyktning- og innvandreretaten, «*Myte, lengsel og virkelighet*», Tilbakevendingsprosjektet 1998

Jonassen, Wenche et al : «*Tilbake etter landflyktighet*», NIBRs Pluss-serie nr 2-2000

UDI, «*Frivillig tilbakevending*», Informasjonsskriv 01.01.01

Valenta, Marko og Berg, Berit: «*Tilbakevending? Evaluering av tilbakevendingsordningen for flyktninger*», SINTEF 2003

www.nrc.no/incor

www.udi.no/hjemreise

www.unhcr.ch

Vedlegg I

Flyktning- og innvandreretatens brosjyre «Reise tilbake?»

Reise tilbake?

Informasjon til deltakere i introduksjonsprogrammet

Lengselen og drømmen om en dag å kunne vende tilbake for å gjenforenes med familie og hjemland preger på ulike måter de fleste flyktningers liv. For noen kan tilbakevending til hjemlandet være aktuelt i nærmeste fremtid, mens for andre vil en eventuell hjemreise ligge langt frem i tid.

Som deltaker i Introduksjonsprogrammet lærer du norsk og forbereder deg til utdanning eller jobb i Norge. I denne prosessen kan det være lurt å tenke over hvilken kompetanse du kan ha nytte av også i hjemlandet. Da vil du ha større muligheter til å få jobb og bidra til gjenoppbygging av hjemlandet ditt den dagen du eventuelt bestemmer deg for å reise tilbake.

Det er du selv som bestemmer om du vil reise tilbake. Så lenge du har oppholdstillatelse i Norge kan ingen tvinge deg til å returnere til hjemlandet.

Det er mye å forholde seg til når du vurderer om du vil reise tilbake til hjemlandet eller bli i Norge:

Er det trygt å vende tilbake?

Har situasjonen i hjemlandet ditt forbedret seg? Kan du bo der uten fare for krig, vold eller å bli forfulgt? Kanskje blir det trygt å vende tilbake om noen år?

Er du mentalt forberedt på hva som venter deg?

Både du og hjemlandet har kanskje gjennomgått store forandringer siden du flyktet? En hjemreise kan vekke sterke minner og følelser – vil du være i stand til å takle dette?

Bolig

Kan du finne et eget sted å bo for deg og din familie, eller kan du bo hos familie og venner? Hvor mye koster det å kjøpe eller leie en leilighet eller et hus?

Jobb

Hvordan er mulighetene til å få en jobb og sikker inntekt slik at du kan brødfø deg og familien?

Barn

Hvordan er skolene og utdanningsmulighetene for barn og unge?
Snakker barna dine språket i hjemlandet? Ønsker barna dine å flytte til hjemlandet?
Hvordan kan du best forberede barna på å flytte?

Kvinner

Hvilke rettigheter har kvinner i Norge og i hjemlandet?
Hvordan er jobbsituasjonen for kvinner?

Vil du hjelpe til å bygge opp hjemlandet ditt?

Alle kan bidra med noe. Det er ofte behov for lærere, leger, sykepleiere og fagfolk innen jordbruk, industri og næringsliv.

Du kan få økonomisk støtte fra norske myndigheter

Hvis du bestemmer deg for å vende tilbake til hjemlandet, kan du søke om økonomisk støtte fra norske myndigheter. Hver person som reiser mottar kr 10.000 til reetablering i hjemlandet. Dette kan gjøre det enklere for deg å finne bolig, skole og jobb, kjøpe møbler og annet nødvendig utstyr. Myndighetene dekker også reiseutgifter og kr 5.000 til frakt av personlige eiendeler.

Hva skjer hvis du ikke vil bli i hjemlandet likevel?

Hvis du flytter tilbake til Norge må du betale tilbake hele eller deler av støtten du har fått. Du får ikke automatisk ny oppholds- eller arbeidstillatelse i Norge.

Dette temaheftet inngår i en serie av hefter som er utarbeidet for ansatte i kommuner og samarbeidpartnere som arbeider med introduksjonsprogram for nyankomne flyktninger. Heftene inngår i et opplæringsprogram som arrangeres av UDI i samarbeid med Aetat, utdanningsmyndighetene og Kommunenes Sentralforbund.

1. Regjeringens forslag til ny introduksjonslov – Ot. prp. nr. 28
2. Lovforslagets regulering av Introduksjonsstønad
– regler og rutiner for utbetaling
3. Heldags- og helårsprogram i introduksjonsprogram
4. Norsk med samfunnskunnskap i introduksjonsprogram
5. Kartlegging av nyankomne innvandreres bakgrunn og kompetanse
6. Individuelle planer i introduksjonsprogrammet
7. Roller og ansvar i et introduksjonsprogram
8. Veiledning og arbeid med individuell plan
9. Kontaktpersonens rolle i introduksjonsprogram
10. Språkpraksis i introduksjonsprogram
11. Kommunikasjon via tolk
12. Kommunal organisering i introduksjonsprogram
13. Organisering av tverrfaglige team i introduksjonsprogram
14. Organisasjonskultur – ulike måter å forstå verden på
– utfordringer for tverrfaglige team i introduksjonsprogrammet
15. Godkjenning, vurdering og prøving av medbrakt utdanning og yrkeserfaring
16. Tiltak i Aetats regi i introduksjonsordningen
17. Psykisk helse hos flyktninger – vanlige reaksjoner og forebygging av psykiske problemer
18. Flyktningperspektivet i introduksjonsprogram
19. Minoritetsperspektiv i offentlige tjenester – tverrkulturell kompetanse
20. Tilbakevendingsperspektivet i introduksjonsprogrammet

Utlendingsdirektoratet

Postboks 8108 Dep.
N-0032 Oslo
Kontoradresse: Hausmannsgate 21
Telefon: 23 35 15 00
Faks: 23 35 15 08
www.udi.no
E-post: udi@udi.no

Hvis du ønsker informasjon om opplæring om introduksjonsordningen, ta kontakt med nærmeste UDI regionkontor.

Regionkontor Øst

Postboks 8789 Youngstorget, 0028 Oslo
Kontoradresse: Youngstorget 1,
Telefon: 23 35 15 00

Regionkontor Indre-Østland

Postboks 445, 2803 Gjøvik
Kontoradresse: Storgata 10
Telefon: 61 14 65 00

Regionkontor Sør

Postboks 647, 4666 Kristiansand
Kontoradresse: Slottsquartalet, Tordenskjoldsgt. 9
Telefon: 38 10 60 60

Regionkontor Vest

Postboks 4048 Dreggen, 5835 Bergen
Kontoradresse: Bugården 8
Telefon: 55 30 09 99

Regionkontor Midt-Norge

Postadresse: 7005 Trondheim
Kontoradresse: Peter Egges plass 2
Telefon: 73 89 24 00

Regionkontor Nord

Postboks 683, 8508 Narvik
Kontoradresse: Havnegata 28
Telefon: 76 96 58 10

Prosjektet er et samarbeid med:

